

Merkeziyetsiz Merkez, Dağıtık Enstrümanlar İş Modeli, Meritokrasi ve Güvenlikte Devrim

Çok Saygıdeğer Bakanlar, Bürokratlar, Büyükelçiler, ülkelerin Hükûmet temsilcileri, Millî Güvenlik Kurulu ve ilgili güvenlik otoritesi kurumlarımızın değerli temsilcileri ve hem ulusal hem uluslararası ilgili bakanlıklardan teşrif eden çok değerli temsilciler, akademisyenler, uzmanlar, öğrenciler ve tüm misafirlerimiz, TASAM tarafından düzenlenen 8. İstanbul Güvenlik Konferansı'na hoş geldiniz. Konferans'ın açılışında sizlerle bir kere daha bir arada olmaktan çok mutluyum. Programın devamı çok yoğun, toplam üç salonda çok farklı konularda 100'ün üzerinde ulusal ve uluslararası sunum, tebliğ ve anahtar konuşma dinleyeceğiz. Mümkün olduğunca süreyi iyi kullanmak istiyorum.

İstanbul Güvenlik Konferansı'nın sekizincisi yapılıyor, çok şükür bugüne dek pandemi döneminde dâhi hiç aksamadı. İstanbul kendi tarihine ve Türkiye'ye yakışır şekilde hem bölgesel hem küresel güvenlik politikalarının konuşulmasında kendi rolünü oynuyor. İnanıyorum ki bu konferans ve alt çalışmaları çok daha yoğunlaşacak ve kurumsal hâle gelecek. 120 ülke nezdinde ve uluslararası kurumlar nezdinde düzenli bilgilendirme ve yazışmalara hiç aksatmadan devam ediyoruz. Ayrıca farklı ülkelerden yaklaşık 50 düşünce kuruluşu ile oluşturduğumuz bir ağımız var, onlarla da düzenli bilgi ve fikir alışverişine devam ediyoruz. Konferansın gerçekleşmesine katkı sunan tüm katılımcılara, hassaten BMC ve İNCE Denizcilik şirketlerine, ana sponsorumuz ASELSAN'a, tüm bakanlıklarımıza, ilgili kurumlarımıza, başkan yardımcımız Doç. Dr. Fahri ERENEL Paşamıza, onun riyasetinde; Esra Nur EKİCİ, Mustafa Onat MENDİL, Verda ŞENSOY ve bütün genç ekibe, destek veren herkese minnet ve şükranlarımı iletiyorum. Mutlaka unuttuklarım olacaktır, lütfen hoş görünler.

Mutat olduğu üzere bu sene de; "Post-Güvenlik İkilemler, Entegrasyonlar, Modeller ve Asya" ana temalı **8. İstanbul Güvenlik Konferansı'nın** yanı sıra; "Yeni Dengeler, Yeni Roller, Yeni İttifaklar" teması ile **6. Türkiye - Körfez Savunma ve Güvenlik Forumu**, "Geleceğin Güvenlik Ekosistemi ve Stratejik Dönüşüm için Ortaklık" teması ile **5. Türkiye - Afrika Savunma Güvenlik ve Uzay Forumu**, "Asya Yüzyılı, Denizci Devlet Ekosistemi ve Mavi Gezegen" teması ile **4. Denizcilik ve Deniz Güvenliği Forumu** ve ayrıca "Post-Güvenlik, Dijital Devrim, Döngüsel Ekonomi ve Siber Ekosistem" teması ile ilk kez **İstanbul Siber-Güvenlik Forumu** da alt-etkinlikler olarak birlikte eş zamanlı gerçekleştirilecektir. İstanbul Siber-Güvenlik Forumu bu yıl eklendi, onu da devam ettirme düşüncesindeyiz. Çünkü siber-güvenlikle ilgili küresel/bölgesel trendlerin oldukça öncelikli hâle geldiği bir dönem içindeyiz. Burada mümkün olduğunca yeni parametrelerin tartışılması taraftarıyız.

Alt-etkinlikleriyle birlikte Konferans'ın her geçen yıl daha da güçleneceğini düşünüyorum. Çünkü Türkiye, konumu itibarıyla hem Doğu'nun hem de Batı'nın güvenlik regülatörü olan bir ülke. Bunu fark edip rolünü daha iyi oynadıkça, daha önemli hâle geliyor. Bizim de buna düşünce kuruluşları olarak katkı sunmamız gerekiyor. Bu anlamda Konferans'ın ve **TASAM Millî Savunma ve Güvenlik Enstitüsü'nün** çalışmalarının büyük katkılar yapmaya devam edeceğine inanıyorum.

Konuşma notlarımı başlıklar hâlinde beş bölüme/slayta ayırdım, mümkün olduğunca hızlı geçmeye çalışacağım;

1) İstanbul Güvenlik Konferansı ve Eş-Etkinlikleri | Proaktif Geçmiş ve Gelecek

Post-Güvenlik İnkilemler

Tek Dünya - Tek Sistem; Mikro Devletler
Tek Dünya - Çoklu Sistem; Ulus Devletler - ve Diğerleri
Kızılama: İnsanlık için Ortak Değerler ve Ahlak Devrimi

2) Post-Güvenlik Jeopolitik, Rekabet ve Asya

'Borç Para Borç' Küresel Kaynak Krizi
Tarihin Kaldırıcı Rusya
Merkeziyetsiz Merkez, ABD - İngiltere - Çin Matruşkası
AB - Japonya - Almanya - Türkiye Güç Regülasyonu

3) Merkeziyetsiz Merkez ve Dağıtık Enstrümanlar

İş Modeli, Meritokrasi ve Güvenlikte Devrim
Orta Sınıfın Tasfiyesi ve Demokrasi
Otarşi ve Atıl Kapasiteyi Teşvik
Demografik Kanser

4) Stratejik Dönüşüm

Az Kaynak - Çok İnsan
Ulusal Meritokratik Altyapının Kurmay Güvenlik Merkezli Dönüşümü
Post-Güvenlik Sivil - Asker Yönetişimi Modelleri
Döngüsel (Yeşil) Güvenlik Ekonomisi

5) Liderlik ve İşbirliği Vizyonu

İttifak içinde İttifaklar
Öncelikleri/Düşmanlıkları ve Yönetimini Yeniden Düşünmek
'Toprak - Su - Hava - Ateş' Ekosistem Güvenliği
Yeni Pandemiler; Siber Güvenlik, Gıda Kıtılığı, Üretim-Tüketim Güvenliği

Küresel Bölgesel Güvenlik ve Entegrasyon

BM, NATO, QUAD, AUKUS, BLUE DOT NETWORK, D10, T12, CPTPP, RCEP, OTS ve diğerleri

Bu yılki ana temamıza bağlı olarak, “post-güvenlik ikilemler” konusunda şöyle bir atmosfer var; medya diliyle ifade edilen, “küreselciler - ulusalcılar” gibi tartışmaların ötesinde, acaba “tek dünya - tek sistem ve mikro-devletlerden” oluşan bir uluslararası bir sisteme doğru mu gidiyoruz? Bunu biz öncüsü olduğumuz 2023 ve 2053 Projelerinde 15 yıldır işliyoruz, bu anlamda bütün dünyada ciddi bir mikro-milliyetçilik riski var, fakat bunun böyle olup olmayacağını zaman belirleyecek. Diğer seçenek de “çoklu bir uluslararası sistemde ulus devletlerin” devam ettiği bir seçenek. Şu an için bu seçenek tedavülde bulunuyor fakat çok ağır risklerle karşı karşıya. Bu iki dilemmadan birisi, dünyanın geleceği için belirleyici olacak. Eğer ilki, yani “tek dünya - tek sistem ve mikro devletler” şeklinde bir tabloya gidecek olursak, bunun ancak çok sancılı ve çok büyük acılarla mümkün olacağını görmek gerekiyor.

Buradaki konuşmalarımızda en başta ifade etmeye çalıştığımız konu, bugünkü gelinen dünyanın aslında bir “ahlaki devrim” krizi yaşadığı. Çünkü “üretim, tüketim ve büyüme” standartları itibarıyla hem insani hem çevresel anlamda çok büyük bir travma içindeyiz. Her ülke kendine göre bu tramvayı yaşıyor. Batı Avrupa, “başarıda başarısızlık” sendromunu yaşıyor. Afrika’da, Latin Amerika’da birçok ülke ise bunu mahrumiyet ve kötü yaşam koşulları olarak yaşıyor. 2. Dünya Savaşı’ndan sonra kurgulanan sistemin 2000’li yıllardan sonra hızla ivme kaybettiği göz önüne alındığında, bir ahlak devrimine ihtiyacımız olduğu da açık. Çünkü sadece stratejik değerlendirmeler ya da bir takım güç korelasyonları üzerinden bu konuyu anlamamızın mümkün olmadığını düşünüyorum. Burada klasik olarak ifade ettiğimiz bir “Kızılma ülküsüne” ihtiyacımız var, hep söylerim. Çinli dostların Zümrüdüanka’sı var, çok sık söylerler. Dünyanın, bölgenin ve ülkelerimizin güvenli olabilmesi için, her ülkenin ve uluslararası sistemin kendine göre, kendini yenileme ve yeniden doğma şeklinde bir ahlaki devrime ihtiyacı olduğunun altını çizmek gerekiyor. Önceki Konferanslarda da çok kez konuştuğumuz bu konulara girmeyeceğim.

Önümüzdeki “post-güvenlik jeopolitik rekabet” boyutunda Asya, bugünkü dünyanın merkezi. Biz kurumumuzun adını 20 yıl önce **Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM)** olarak koyduğumuzda çok ideolojik bulunmuştu, fakat aslında “Türk Asya”, pergelin sabitlenecek kolu için referans aldığımız nokta idi. TASAM; Latin Amerika, Avrupa, Afrika dâhil bütün dünyada son 20 yılda çok önemli çalışmalar yaptı. Bugün gelinen noktada Asya dünyanın yeni üretim/tüketim üssü olarak - bu zenginliğin getirdiği güvenliğe de sahip olmaya çalışan yeni merkez olarak - şekilleniyor. Mevcut iktisadi pastanın da yeni mülkiyet transferlerinin de paylaşıldığı coğrafya olarak şekilleniyor. Asya artan bir hızla hem güvenlikte hem de diğer parametrelerde belirleyici olacak. 2008’de şöyle bir slogan üretmiştik; “19. yüzyıl Avrupa, 20. yüzyıl Amerika çağıydı, 21. yüzyıl Asya çağı olacak” diye.

Dünyada “borç-para-borç” olarak tarif edilen bir kaynak üretim modeli var, bütün uzatmalara ve 2008 krizinden sonraki gelişmelere rağmen sürdürülemez bir noktaya gelmiş durumda. Dünyanın 305 trilyon dolar borcu var, yıllık gayrisafi millî hasıla 100 trilyon dolar. Borçlandırarak kaynak üretme sistemi tıkanmak üzere ve uzatmaları oynuyor. Bu sistem bir krize girdiğinde ise altında kalacak sayısız ülke, halk ve şirket olacak. Bu bağlamda; mevcut kaynak krizinin aslında dünyada güvenliğin/çatışmaların yeniden tanımlanmasının ve bu agresif rekabetin temeli olduğunu tekrarlamakta fayda görüyorum.

Rusya - Ukrayna savaşı en taze konu. Ruslar bizim hem çok yakın müttefikimiz hem rakibimiz. 300 yıllık inşili çıkışlı bir geçmişe sahibiz. 2008'de Rusya ile ilişkilerimizdeki ürettiğimiz "yüksek rekabet, yüksek işbirliği" konsepti başarılı bir ilişki biçimidir. Bugün iyi ve güçlü ilişkilerimiz var. Bu rekabetin ve işbirliğinin yapıcı olmasını, yıkıcı olmamasını isteriz. Ancak Ruslar tarihsel olarak, özellikle sosyalist deneyimle dünyanın kaldırıcı olmuş bir ülke. Bu periyot, Batı'da orta sınıfın inşasını sağladı. Dünya'nın yeniden güvenlik noktasında kampaşmasından dolayı yine bir kaldırıcı olmaya aday. Bu anlamda Rusya'nın ayrı bir yere konması gerektiğini düşünüyorum. Türkiye'ye bölgesel ve küresel etkilerini hocalarımız çok daha iyi inceleyecektir.

Küresel arenaya baktığımızda ise "merkeziyetsiz merkez" olarak tanımladığımız uluslararası bir sistem var. Elle tutulur veya görünür olmayan, tanımlanabilir ve hesap verebilir olmayan bir merkezden bahsediyorum. Bu merkezin etki gücü ilk defa ulus devletleri geçmiş durumda. ABD, İngiltere ve Çin'in matruşka gibi iç içe geçtiği bir ortamda, merkeziyetsiz merkezin ne istediği, dünya için belirleyici olacak. Burada Çin'in - ne kadar karşıt dursa da - bu merkezle işbirliği içinde olduğunu vurgulamak gerekir.

İngiltere'nin; Brexit sonrası bölgesel mimarileri yeniden şekillendirmesi ve ABD'ye devrettiği bazı nüfuz alanlarını yavaş yavaş farklı ülkelerle birlikte çalışmaya başlamasıyla, dünyanın dönüşümünde bu inisiyatiflerin etkileri olmaya başladığını görmek gerekiyor. Her zamanki İngiliz görünmezliği devrede ki bu görünmezlik İngilizlerin ulusal menfaatleri açısından da şüphesiz doğru bir davranış.

Çin, Rusya ve dünyanın geri kalanı arasında gibi görünen kampaşma içinde biriken gücün yeniden bir regülasyonu da söz konusu. AB'nin geldiği nokta, refah üreten ama kendi güvenliğini üretemeyen, "başarıda başarısızlık" sendromu yaşayan bir coğrafya. Bunun başat aktörü Almanya, hatta Almanya'nın mevcut ekonomik pozisyonunu dördüncü "reich" (Alman devleti) olarak iddia etmek de mümkün. Bunu destekleyecek bir güvenlik altyapısı henüz yok. Türkiye bir bölgesel aktör ve güç olarak, son 10 yılda kendini gösteriyor. Japonya, Pasifik'te Batılı bir müttefik olarak büyük bir ekonomik güce ve birikime sahip ama İkinci Dünya Savaşı'ndan kalmış büyük kısıtları var. Bu ülkelerin ve AB'nin biriktirdiği gücün yeniden regüle edileceğini, büyük ölçüde zayıflayacaklarını ve bu konuda bir rekabet olacağını öngörebiliriz.

Bu "merkeziyetsiz merkez" olarak tanımladığımız merkezin çok dağıtık enstrümanları var. "Dağıtıklık" kavramı, bildiğiniz gibi NATO belgelerine de girmiş bir konsept. Basitleştirmek gerekirse, bir kripto para salgını var, biliyorsunuz. Burada yaklaşık 10 trilyon dolarlık bir paranın piyasadan emildiği düşünülüyor. Para kaybedenlerin ise muhatap alıp hesap sorabileceği hiç kimse yok. Kripto paralar gibi blokzincir ve çok yeni teknolojik trendlerde de öyle. Örneğin bütün devlet ve özel arşivlerin, kurumsal kayıtların, bulutlardaki arşivlerinin bulutlardaki blokzincir platformlarına yüklenmesi ve sistemin bu şekilde işlemesi öngörülüyor ancak yüklenenlerin kaybolması durumunda yine muhatap alacağınız kimse yok. Herhangi bir kayıpta muhatap olacağınız bir merkez bankası yahut ulus devlet yok. Bu dağıtık enstrümanların; iş modeli, güvenlik ve meritokratik altyapıda büyük bir devrime yol açacağını ve kurumsal altyapıları hazır olmayan ülkelerin de bundan olağanüstü etkileneceğini uzun yıllardır söylüyoruz.

Bu yeni iş modelinde, Sovyetler gibi bir kaldıraç kalmaması, Çin'in ucuz iş gücü ters kaldıracıyla büyük ölçüde orta sınıfı tasfiye etmesi nedeniyle, orta sınıfın tasfiyesinin de demokratik rejimleri gerileteceğini ve otokrasinin yükseleceğini öngörebiliriz.

Yaşadığımız türbülans ayrıca otarşiyi yani kendi kendine içine kapanmayı teşvik ediyor. Bu kendi kendine yeterlilik mottosu, aslında birçok ülkede var olan kapasitenin paylaşılmaması anlamına geliyor. Belki ekonomileri biraz daha hareket edebilir kılmak için üretilmiş olabilir ama çok sürdürülebilir değil çünkü dünya kaynakları çok sınırlı.

Bu dağıtık enstrümanların en önemli sonuçlarından biri de demografik kanser olarak tarif edilebilen, etik ahlaki değerlerle de ilgisi olan bir insanlık krizi. Salgın hastalıklardan obeziteye, teknoloji bağımlılığında daha birçok farklı alana kadar yaşanan bir travma söz konusu. Z kuşağını daha kimse çözemedi, bu kuşak nasıl bir dünya oluşturacak ve ülkeleri nasıl yönetecek? Temel kadim bilgileri ve temel insani yaşama basitliklerini unutan, bir demografiyle karşı karşıyayız. Bunun üzerine çok fazla tartışılması gerektiği kanaatindeyim.

Bütün bu tablo içinde bir stratejik dönüşüm hem dünya hem de ülkeler için gerekli. Burada ısrarla söylediğimiz, "az kaynak, çok insan" modeli bugünkü dünyanın temel konsepti. Çok kaynağa ihtiyaç yok, "az kaynak, çok insan" bütün başarılı olmuş meritokrasilerin tarihteki reçetesidir. Bilinen üç büyük meritokrasi var; bir tanesi Çin, bir tanesi İran, bir diğeri Türkiye. Diğerleri henüz yeni...

Ulusal meritokratik altyapının kurmay güvenlik merkezli dönüşümünde ise; yine sıklıkla söylediğimiz gibi, her sektörün güvenikleştirilmesi ve her güvenikleşmenin de ekonomikleşmesi önemli. Bunu kâğıt üstünde söylemek kolay ama reel üreten bir sisteme ve altyapıya kavuşma noktasında birçok ülkenin, hatta bütün dünyanın handikapları var. Daha önceki liberal felsefe ile; AB'nin de etkisiyle sivil - asker ilişkilerinin yeni dönemde nasıl olması gerektiği noktasında da çok ciddi arayışlara ihtiyaç var. Çünkü o reçetenin büyük ölçüde etkisiz kaldığını görmek gerekiyor. Askerî yönetim modellerinin, klasik olanlardan öte hayatın bütün alanlarını kapsayacak, sofistike - yani sert güç dışında tarım güvenliğiyle de, sağlık güvenliğiyle de, biyoteknolojiyle de, nanoteknolojiyle de, pandemilerle de ilgili - çok ciddi birimlerinin, uzmanlık alanlarının oluşması gerektiği bir döneme giriyoruz.

Bugünkü dünyanın tıkanma noktasının bir diğeri temeli ise doğrusal ekonominin döngüsel ekonomiye dönüşmesi. Yani son yüzyılın formülü; "üret, tüket ve at". Bu bizi özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir çöküşe getirdi. Dünyanın, kâinatın ve insanın özünde var olduğu gibi, döngüsellik temelli bir ekonomik dönüşüm arayışı söz konusu. Şu anda döngüsel ekonomik büyüklük %9 oranında. Bunun çok daha yukarıya, %50'lerin üzerine çıkması gerek ki dünya nefes alabilsin. Bu anlamda güvenlik, teknoloji ve ilgili politikaların da bu döngüsel ekonomi modeli içinde dönüşmesi lazım. Bunun da çok iyi tartışılması gerekir.

Tüm bu olgular ışığında stratejik dönüşüm için ülkelerin, bölgelerin, uluslararası kuruluşların liderlik ve işbirliği vizyonu öne çıkıyor. İttifak içinde ittifaklar ve küçük çekirdekler oluşması, daha güçlü “merkez - çevre” ilişkilerinin oluşması gibi. Bu konular AB içinde tartışılıyor. İnsanlığın karşı karşıya olduğu riskler karşısında öncelikleri ve düşmanlıkları yeniden düşünmek gerekiyor. Bazı düşmanlıklar çok lüks ve gereksiz. Birçok ülke bunu ısrarla sürdürmek istiyor, çünkü kurumsal olarak başka bildiği bir şey yok. Ekosistem dengesi de dünyanın devamı, orduların var olabilmesi, devletlerin yaşayabilmesi için en önemli başlıklardan. Yeni pandemilerin siber güvenlik, gıda kıtlığı ve üretim/tüketim güvenliği ekseninde gelişmesinin beklenmesi ve alınabilecek tedbirler de aynı şekilde öncelikli konular.

Ayrıca küresel güvenlik ve entegrasyon noktasında; BM'nin yeniden yapılandırılması, NATO'nun genişlemesi ve diğer taraftan Asya'da kurulan birçok entegrasyon örgütünün de yapıcı bir rekabet ve küresel işbirliği içinde hareket etmesi ve bu anlamdaki simülasyonların simetrik, asimetrik etkilerinin tartışılması gerekiyor. Bütün bu çerçeve içinde Konferans'ın çok nitelikli ve faydalı olmasını, hem Türkiye'ye hem dost ülkelere hem de bütün dünyaya nitelikli bir katkı sunmasını diliyorum.

(TASAM Başkanı Süleyman ŞENSOY, Açılış Konuşması Deşifre Metni, 8. İstanbul Güvenlik Konferansı, 03 Kasım 2022)